

JOHN E. GREVERS
Grondlegger van het Tijdschrift v. Tandheelkunde

P. H. BUISMAN
Redacteur sedert 1919, thans Hoofdredacteur

Een halve eeuw Tijdschrift

Het getal vijf vervult, behalve in het tientallige stelsel en in zekere planologie, ook een belangrijke functie bij het scanderen van de tijd, voor zover in het bestaan van allerlei instellingen het gebruik heeft wortel geschoten om op geijkte momenten stil te staan, een rondblik te werpen en daarbij in het openbaar kond te doen dat, gemeten in jaren, wederom een in cijfers afgeronde periode is voleindigd. Zo ook ons Tijdschrift, dat bereids een levensduur achter zich heeft gelaten welks herdenking wordt aangeduid met een metafoor waarvan het vaste bestanddeel aan zeldzaam geworden edel metaal thans een ietwat honende bijklank gekregen heeft: het *gouden* jubileum. Laat ons ter wille van de nationale armoede of de „verschepingsmoeilijkheden”, die de schaarste heten te beheersen, alle vertoon van edel metaal vermijden en liever spreken van: een halve eeuw Tijdschrift. Dit heeft ook nog een ander voordeel, want het omslag der afleveringen windt er geen doekjes om dat wij alreeds aan een jaargang bezig zijn, die de gebruikelijke mijlpaal inmiddels een goed eind voorbij gestreefd is. Het valt dus niet te ontkennen dat het geëigende tijdstip voor een herdenking rijkelijk laat te baat wordt genomen om er alsnog een ogenblik aandacht voor te verzoeken. Wij moeten ronduit toegeven dat het fraaier ware geweest als aan de kop van deze beschouwing had gestaan: „bij het begin van de 51ste jaargang” of iets ander treffends.

Maar voor deze vertraagde herdenking gelden verzachtende omstandigheden. Het juiste tijdstip viel in de bezettingsjaren, die in al hun somberheid weinig aanleiding boden om iets anders te doen dan de zaken zo goed mogelijk gaande te houden als de omstandigheden het veroorloofden. En ook na de bevrijding, die de zozeer gehate nieuwe orde verving door iets wat grimmige beoordelaars als de nieuwe wanorde bestempelden, bracht zoveel beslommeringen om het Tijdschrift een bescheiden voortbestaan te verzekeren, dat voor een retrospectieve adempauze de tijd zeker niet was aangebroken. De redactie dacht alleen nog maar in termen van papiertoewijzing! Zoetjesaan is het allemaal wat gemakkelijker geworden en nu zijn we zover dat „men” het toch wel geïndiceerd vindt alsnog enige woorden te wijden aan het passeren van de mijlpaal, vóór deze geheel uit het gezicht dreigt te geraken. Aldus geschiedt in dit nummer.

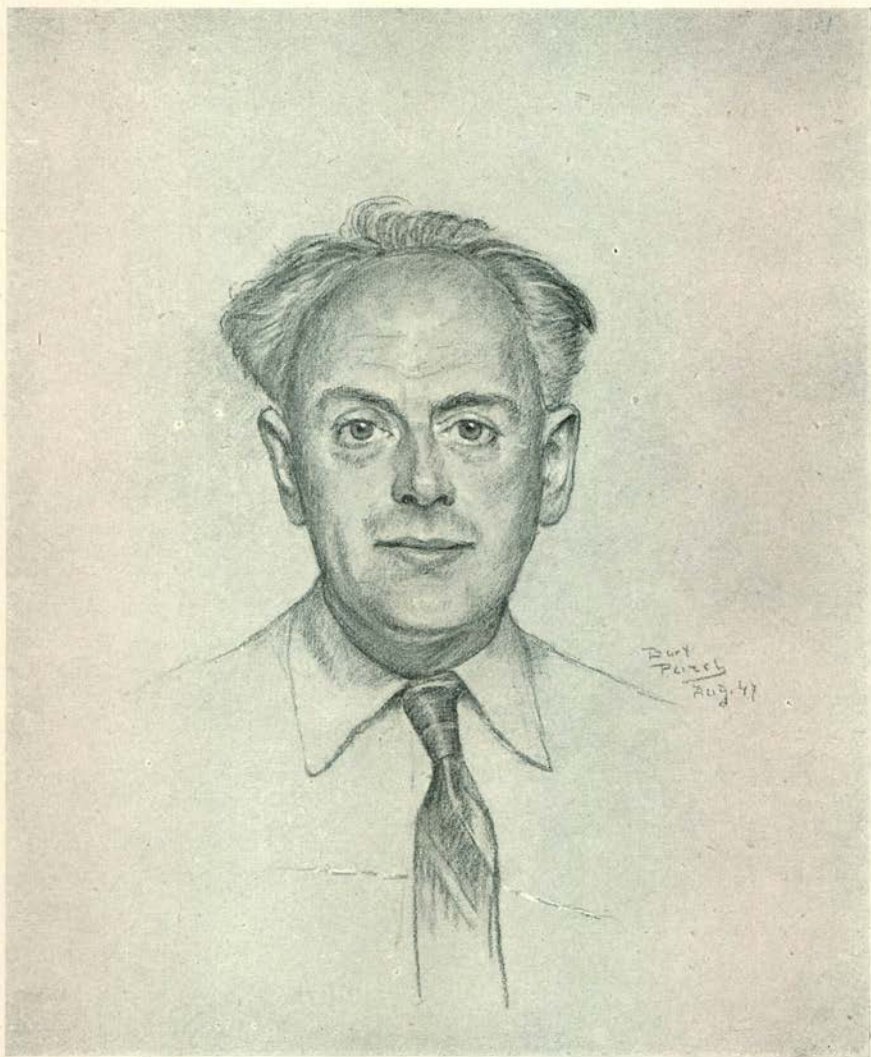
Als één geheel bezien reikt de Nederlandse tandheelkunde-in-geschrifte verder terug dan de stichting van het Tijdschrift, want reeds het in 1880 opgerichte Tandheelkundig Genootschap gaf zijn „Handelingen” in druk, al droegen deze geen enkel kenmerk van het orgaan waarin deze uitvoerige verslagen der bijeenkomsten twaalf jaar na de oprichting zouden worden opgenomen. Tot 1901 werden deze zelfstandig gepubliceerd, in hoofdzaak ten gerieve van de leden. De lezer van thans zal het vreemd toeschijnen dat na de oprichting van het Tijdschrift in 1894 het Genootschap niet aanstonds bereid was met de voordrachten en verslagen van zijn bijeenkomsten de inhoud steun te verlenen. De aanvankelijk beperkte doelstelling der in 1893 te Amsterdam opgerichte Nederlandsche Tandmeesters Vereeniging; n.l. de bestrijding der onbevoegde uitoefening, stempelde deze tot een vakvereniging der „kleine luyden”, welker standverschil met de leden van het Genootschap elke toenadering in de weg stond. Dank zij de steun die de jonge vereniging ten deel viel van enkele Genootschapsleden kon zij een jaar na haar oprichting een orgaan stichten, welks streven al aanstonds uitging boven de enge doelstelling. Vooral John E. Grevers was de man, die met zijn wetenschappelijke allure, buitenlandse ervaring en relaties het Tijdschrift inhoud en stijl verleende, die ook thans nog de lectuur van de opstellen, geschreven door hemzelf en zijn medestanders in het Genootschap dier dagen, lezenswaard maken, al was het alleen maar om van de toenmalige inzichten een getrouw beeld te krijgen. In vorige jaargangen zijn daarvan specimina aan de vergetelheid ontrukkt.

Tien jaren bleef het Tijdschrift, waarvan het bestuur en met name de secretaris der organisatie tevens als redactie fungeerde, orgaan der Ned. Tandmeesters Vereeniging. De toenadering tussen de toenmalige „upper ten” en het Tijdschrift, dat door de inhoud zijn bestaan alleszins rechtvaardigde, bleef niet uit en overname van de uitgave door een met namen gespecificeerd „gezelschap van tandheelkundigen” was in 1903 het gevolg. Daarmede hoopte men onder meer een breder front van zedelijk verplichte medewerkers te hebben geschapen, waarvan de wetenschappelijke inhoud getuigenis zou afleggen. Deels in oorspronkelijke opstellen, deels in vertaling van belangrijke wetenschappelijke publicaties in de Amerikaanse periodieken, kon de inhoud van het Nederlandse tijdschrift zeker geacht worden te staan op de hoogte van zijn tijd. De uitgave naderhand in boekvorm van *W i t t h a u s*’ „Brieven over conserveerende tandheelkunde” tezamen met vertalingen van *B l a c k*’s behandeling der glazuurranden en *B u c k l e y*’s verhandeling over voor de praktijk belangrijke geneesmiddelen, vormt nog steeds een monument voor de wetenschappelijke standaard, die toentertijd de veelhoofdige redactie en de auteurs wisten te bereiken.

Het was echter deze veelhoofdigheid die op de duur tot een crisis leidde. De in zo talrijke (13) porties verdeelde verantwoordelijkheid was aanleiding dat niemand zich meer ten volle bewust bleef van eigen

G. D. MARGADANT
Sedert 1921 Beheerend Redacteur

R. W. BROEKMAN
Sedert 1946 Lid van de Redactie

aansprakelijkheid voor de goede gang van zaken. Endossement van de weliswaar ongeschreven doch niettemin drukkende plicht tot het leveren van bijdragen, was oorzaak van wrijving en vooral van copienood, culminerend zowaar in een voorstel tot opheffing van het Tijdschrift. Zover kwam het gelukkig niet; men zocht aanvankelijk heil in het aanwijzen van redacteuren voor afzonderlijke rubrieken om ten slotte over te gaan tot éénhoofdige leiding, die gelegd werd in de handen van B. R. B a k k e r. Der „ruhende Pol in der Erscheinungen Flucht“ bleef H. B. d e J o n g e C o h e n, die eerst als ijverig secretaris van de Ned. Tandmeesters Vereeniging, daarna als een toegewijd „gérant“ twintig jaren met de dagelijkse, tenslotte alleen met de technische leiding belast bleef, tot het Tijdschrift in 1919 overging in het beheer van de drie landelijke organisaties: Maatschappij, Vereniging en Genootschap.

Volgens simplisten, die alles eenvoudig zien, heeft men voor de uitgave van een tijdschrift maar drie dingen nodig: copie natuurlijk, een accurate zetter en een goede opmaker. Zonder aan de waarde van de beide laatsten te kort te doen, mag wel worden opgemerkt dat het niet zo eenvoudig is om steeds voldoende copie van bruikbare kwaliteit voor het front te brengen. Daarnaast hebben de optredende leiders ook nog getracht hun pleegkind een eigen stempel op te drukken. B a k k e r heeft zich vier jaren aldus op sterk persoonlijke, voor het toenmalige Tijdschrift geheel nieuwe wijze van zijn taak als hoofdredacteur gekwet. Zijn journalistiek talent, naast wetenschappelijke productiviteit vond o.a. uiting in de reeks „Kronieken“, welke door oorspronkelijkheid, geest en kernachtige stijl een aantrekkelijkheid van het Tijdschrift uitmaakten, ongeacht de reacties, die zij mochten wekken.

Perioden van inzinking, verslachte medewerking, redactie-moeheid, ook al behoeften hiervan de symptomen door de inhoud der afleveringen of hoedanigheid der bijdragen naar buiten niet te blijken, werden gelijk gezegd, aanleiding tot wijzigingen in de redactionele structuur en bezetting. Alzo ging in 1921 de leiding opnieuw in andere handen over: N o r d nam, gesecondeerd door drie beheerders van rubrieken, de functie van hoofdredacteur op zich, welke hij twintig jaren met onverflauwde energie zou vervullen. Talloos waren in die periode de onderwerpen die hij in het redactionele gedeelte aansneed, hij bestreek daarbij praktisch het gehele terrein der tandheelkunde, de wetenschappelijke zowel als de sociale en maatschappelijke aspecten al naar gelang zij zich meer in het bijzonder aan de geïnteresseerde toeschouwer, die aanstonds in hem levendig werd, voordeden. Allerlei kwesties die de tandheelkundige gemoederen in beroering brachten, vonden in hem, naast optreden in andere hoedanigheid, een onvervaard, ja niet zelden hartstochtelijk beoordelaar en bestrijder. Wie van zijn journalistieke vruchtbaarheid snel een indruk wil verwerven, voor zover men niet als tijdgenoot daaromtrent genoegzaam georiënteerd is, behoeft slechts de

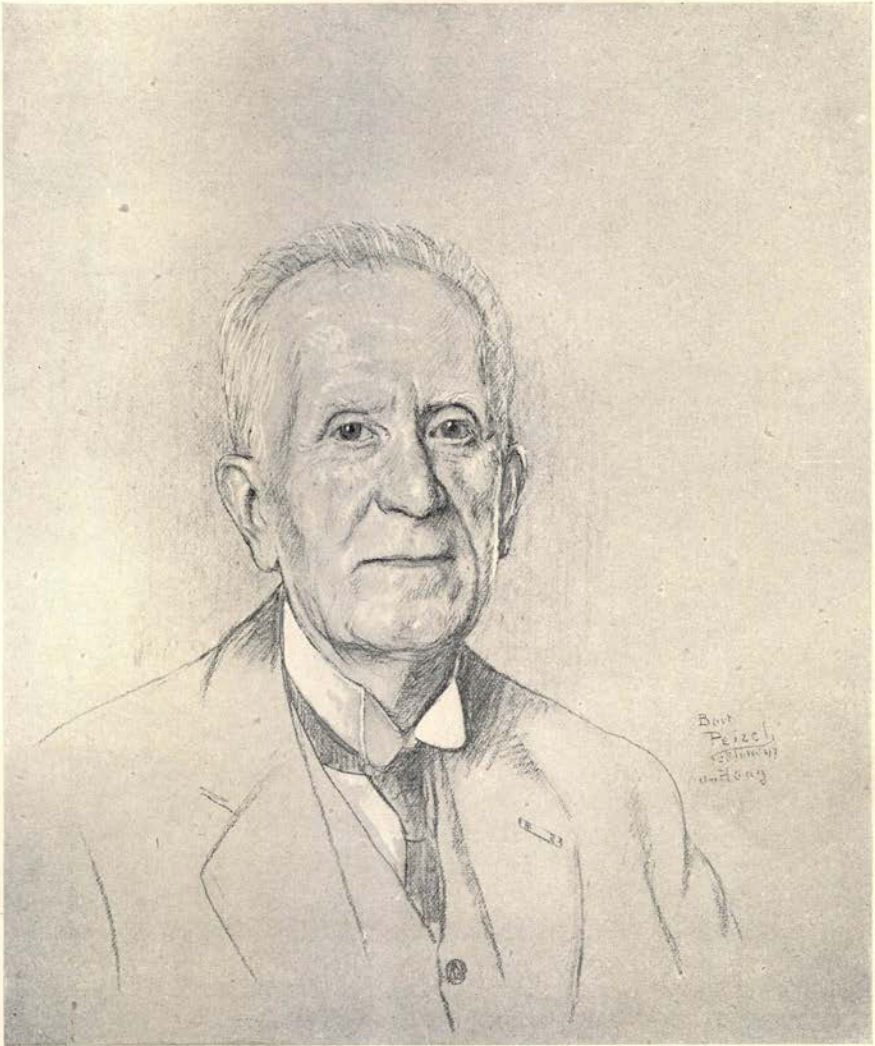
Registers van het Tijdschrift op te slaan en van de uitgebreide lijst zijner onderwerpen kennis te nemen.

Wie veel schrijft — en nog wel op de wijze waarop hij de pen voerde — heeft veel te verantwoorden en zo is het niet te verwonderen dat critiek van buiten zowel als van binnen hem vaak niet gespaard werd. Maar hij kon er tegen en het heeft hem niet gedeerd noch weerhouden om te getuigen van zijn inzichten, zoals hij meende dat goed was en moest.

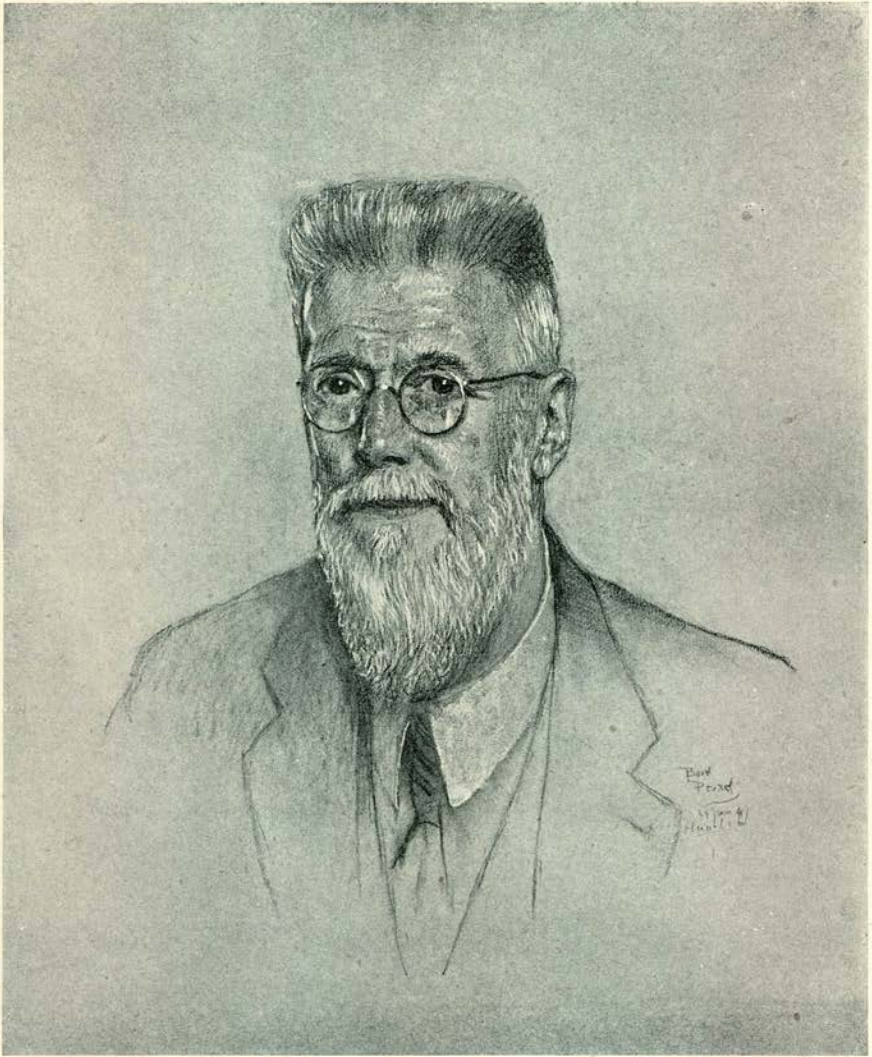
Toen n.l. de groeiende maatschappelijke positie der tandheelkunst de behoefte aan een speciale organisatie der tandartsen zich steeds meer deed gevoelen en in 1914 tot oprichting der Maatschappij werd overgegaan, was daarmee (en trouwens ook reeds tevoren) een bron van inhoudsverbreding ontsloten, die in de loop der jaren een steeds belangrijker plaats in het Tijdschrift ging beslaan. Het lag voor de hand dat genoemde hoofdredacteuren, die blijkens hun ambities (ze bekleedden beiden gedurende meerdere jaren het voorzitterschap) sterk geïnteresseerd waren in derzelve bemoeiings sfeer, en uit dien hoofde is het geenszins verwonderlijk dat hun redactorale pennevruchten niet zelden daarmee verband hielden. Vooral N o r d heeft een goed deel van zijn journalistieke aandacht gewijd aan de maatschappelijke problemen van de dag.

Wanneer men zich een ogenblik rekenschap geeft van de fenomenale ontwikkeling, die de wetenschappelijke tandheelkunde op de verschillende gebieden heeft doorgemaakt en tevens van de ingrijpende wijzigingen in het maatschappelijk tandheelkundig bestel in de loop van vijftig jaar, dan valt het op, dat het bestaan van het Tijdschrift in al die jaren nimmer ernstig is bedreigd. De periodieken op tandheelkundig gebied, die daarnaast werden uitgegeven, deden geen merkbare afbreuk en verdwenen na kortere of langere tijd zonder een leegte achter te laten. De toename van het aantal abonnementen, dat met de groei van het corps practici een evenredig stijgende lijn vertoonde, was tevens een aanwijzing dat de inhoud beantwoordde aan de eisen, die men aan een vakorgaan stelde.

Bladert men de oudere jaargangen zo eens door, dan mag worden erkend dat de vorderingen zowel op wetenschappelijk gebied als op dat der praktische toepassingen, daarin genoegzaam hun neerslag hebben gevonden. Met het opnemen, naast oorspronkelijke bijdragen, van de voordrachten der landelijke organisaties, deels gehouden door vooraanstaande figuren uit het buitenland en ook wel door vertegenwoordigers van aanverwante vakken van wetenschap, heeft het Tijdschrift deze taak naar behoren kunnen vervullen. Bovendien was het streven erop gericht om door referaten uit buitenlandse tijdschriften aanvullend een overzicht te geven van hetgeen elders aan belangrijks gepubliceerd werd. De onbestendigheid der medewerking aan deze rubriek was vaak oorzaak dat met minder genoeg moest worden genomen dan de opeenvolgende redacties gaarne hadden gezien.

C. H. WITTHAUS
Mede-oprichter in 1903 van het „Gezelschap”

M. J. F. SCHUTTE
Eere-Voorzitter der Vereeniging „Tijdschrift v. Tandheelkunde”

Redactionele overpeinzingen

Hoewel velen van onze abonné's zich vermoedelijk slechts matig interesseren voor de meer „interne” historie van de uitgave van ons tijdschrift bestaat er na een dagelijkse zorg gedurende meer dan 25 jaren daaraan besteed, toch wel behoefte eens even om te zien. Ook de levensgang van een tijdschrift is natuurlijk nimmer recht bergopwaarts, langs een gladgestreken weg. Dat is hij zeker ook niet geweest in de periode dat wij aan de verzorging der uitgave onze krachten hebben mogen geven, maar wij mogen tevreden zijn. Wij leven in een klein land met tot op heden één onderwijs-inrichting, voerend een taal die slechts door een zeer gelimiteerd deel der wereld wordt begrepen en wij beoefenen een vak dat, vergeleken met vele andere, zowel wetenschappelijk als technisch een vrij beperkte stof tot belangwekkende publicatie oplevert. Overdenkt men deze feiten, dan is er alle reden tot verheugenis: onze vaderlandse professie, waarvan wij de spiegel zijn, heeft zich op een peil bewogen dat het mogelijk maakte de uitgave gedurende meer dan een halve eeuw bijna onafgebroken vol te houden.

Van het redactieteam, dat in 1921 met de leiding werd belast zijn er nu nog twee in functie. Met weemoed gedenken wij allereerst onze vriend Louis Frank, een fijnbesnaard mens, die vaak met waardevolle adviezen de gang van zaken heeft beïnvloed. Met het optreden van de nieuwe redactie bleek een sterke opleving gepaard te gaan. Er is geen twijfel aan of dit moet op rekening worden geschreven van de verbluffende activiteit van de nieuwe hoofdredacteur Nord en van de nauwe vriendschappelijke samenwerking van de vier nieuwe functionarissen. Nord's belangstelling voor het gehele gebied der tandheelkunde uitte zich in meer dan 200 artikelen! Vooral het onderwijs genoot zijn aandacht en de grootste strijd lust ontwikkelde hij steeds waar de goede naam of de belangen onzer professie in 't gedrang kwamen. Wie een staaltje daarvan wil genieten leze of herleze eens het stuk: „Het schandaal aan het Departement van Arbeid en de belangen der volksgezondheid” (1928 blz. 303), geschreven naar aanleiding van de beruchte behandeling der technikers-affaire. Misschien is bij zijn aftreden tijdens de bezetting niet voldoende tot uiting gekomen, hoeveel het T. v. T. aan zijn oud-hoofdredacteur verschuldigd is. Wij halen deze schade dan nu in en brengen hem hier namens de redactie hulde en grote dank!

Ook in het Algemeen Bestuur zagen wij, in de hier beschreven periode, een aantal leden voor goed van ons heengaan. J. S. Bruske, Leopold Frank, H. B. de Jonge Cohen, W. C. Koldewijn en G. W. van der Linde, allen bekende figuren in onze professionele wereld, die wij dankbaar gedenken.

Dat de oorlog niet zonder meer over ons heen is gegaan ligt nog wel vers in het geheugen. Slechts eenmaal zijn wij werkelijk door de Duitsers bedreigd, maar het gevaar kon worden afgewend. Dat wij de erfenis dezer sombere periode nog lang niet te boven zijn is duidelijk.

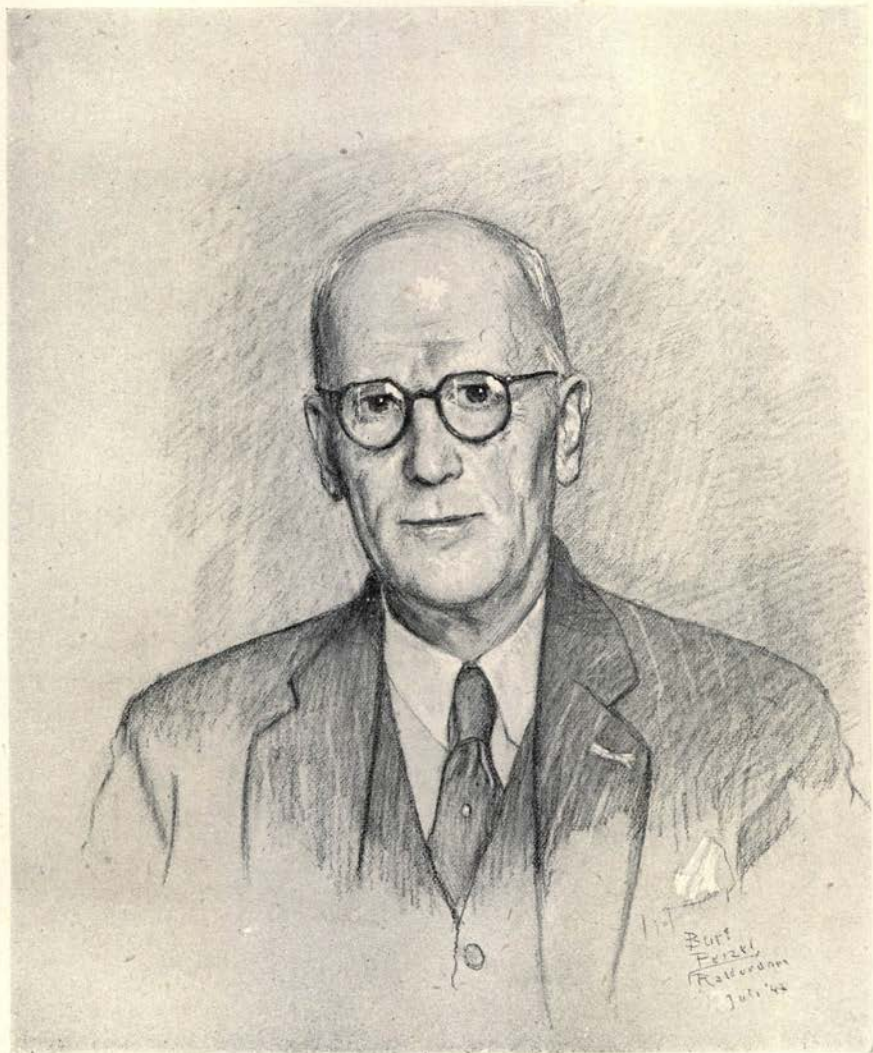
Gebrek aan voldoende moderne zetmachines en aan geschoold personeel, doet de drukkerij langzaam werken, wat, gezien de hoge eisen die wij door voortdurend laat invoegen van actuele copie aan haar stellen, de nog altijd ongeregelde verschijning verklaart. Wij zijn er steeds op uit hierin verbetering te brengen daarbij gesteund door de uitgeefster de fa. Tholen. Het mag een gelukkige gedachte worden genoemd dat men in 1919 deze firma de uitgave in handen gaf. Zowel commercieel als technisch heeft dit in de lange periode die achter ons ligt tot een vruchtbare samenwerking geleid, waarvoor wij de firma en met name de met de tijdschriftzaken belaste firmant de Heer W. P. Staal gaarne dank en hulde brengen.

Dat de wat meer naar de wetenschappelijke zijde verlegging van het zwaartepunt gepaard gaat met een voortdurende stijging van het abonnementental mag een verheugend verschijnsel worden genoemd. Overschreed, bij het optreden der nieuwe redactie in 1921, het aantal abonné's nauwelijks de 500, thans kan men daar ongeveer een duizend aan toevoegen! Maar de zorgen worden er niet minder om. Zeker, wij zijn dankbaar voor het wetenschappelijk leven dat zich blijkbaar bij een steeds grotere kring gaat ontwikkelen en waarvan de ons toegezonden copie het duidelijk bewijs levert. Maar de hoeveelheid waaruit wij kunnen putten is nog altijd niet zo bevredigend, dat wij de inhoud van een aantal nummers geheel te voren kunnen prepareren, waardoor de stipte verschijning aanmerkelijk zou worden in de hand gewerkt.

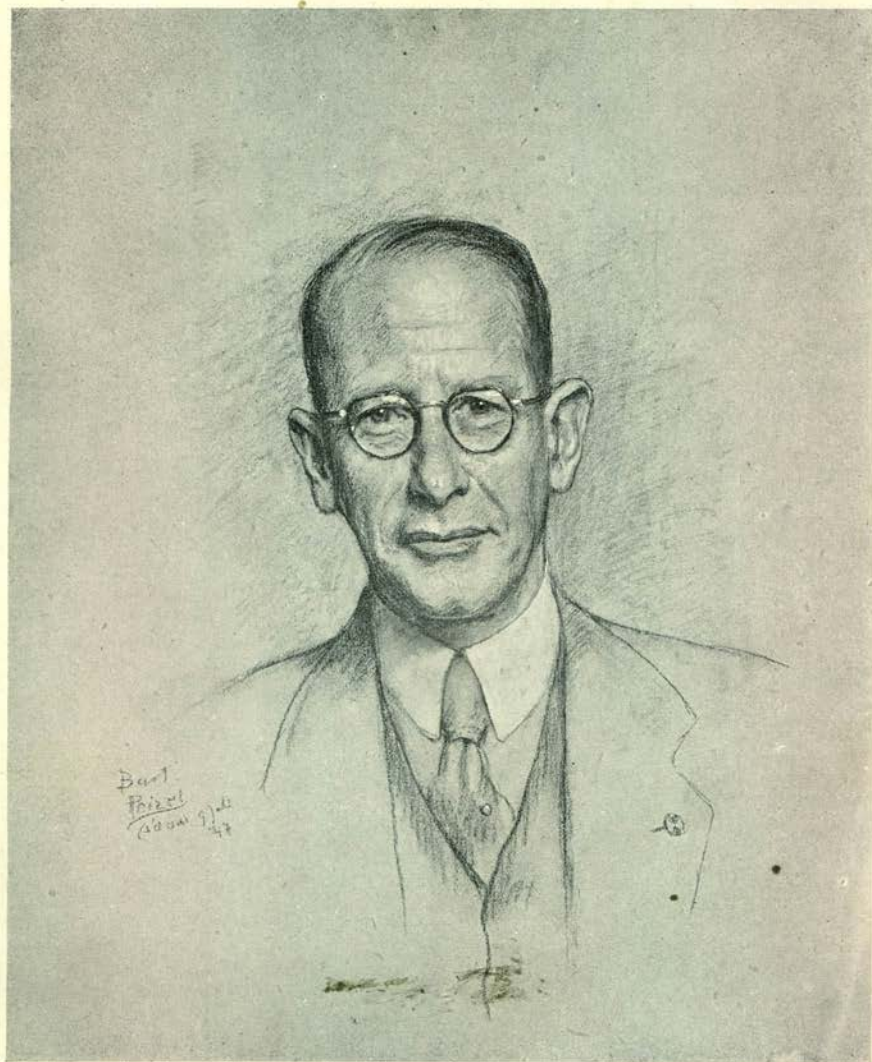
Dat er nog verschillende scribenten zijn die zich niet voldoende rekenschap geven van wat er alzo aan de publicatie van hun geschriften vast zit is een algemene redactionele klacht. Men is bij ons van een royale uitgave verzekerd, maar er zijn grenzen: aan de tegenwoordig bijzonder kostbare clichering zal paal en perk moeten worden gesteld; men overlegge eerst alvorens ons met foto's of tekeningen te overstelpen. Ook het beheersen van de Nederlandse taal is niet elke publicist hoe wetenschappelijk ook onderlegd, in voldoende mate eigen. Men bespreke zijn werk eerst met daartoe bevoegden en bedenke, dat de redactie met geen mogelijkheid tot het „vertalen" in het Nederlands in staat is; zij beschikt niet over een wél gesalarieerde staf van moeilijk te vinden volkomen deskundigen! En men beseffe hoe pijnlijk het voor haar moet zijn gewaardeerde collega's, die op dit gebied over onvoldoende zelfkennis beschikken met een voorlopige weigering op genoemde grond, aan boord te komen!

Wij willen deze „technische" ontboezemingen niet besluiten zonder een woord van hulde aan de kunstenaar Bart Peizel, die bereid bleek verschillende figuren die aan het T.v.T. nauw verbonden zijn of waren met het zwarte krijt te vereeuwigen, waaraan wij de voorkeur gaven boven de vaak wat levenloze foto.

En zo is het tijdschrift reeds enige jaren geleden aan zijn tweede halve eeuw begonnen. De omstandigheden beletten ieder jaar weer de herdenking te doen plaats hebben. Maar wij willen niet langer wachten en haar thans op bescheiden wijze een plaats inruimen. Over de toe-

J. J. BACKER DIRKS
Voorzitter der Vereeniging „Tijdschrift v. Tandheelkunde“

CH. F. L. NORD
Hoofdredacteur 1921—1942

komst valt weinig te zeggen. Het tijdschrift weet zich gedragen door de overgrote meerderheid der collega's en dat zal zijn toekomst dan ook bepalen. Zeker is, dat de, tandheekkundig gesproken, lange historie waarop het zich kan beroemen wel heeft uitgewezen, dat een volkomen zelfstandig orgaan een onafwijsbare behoefte is voor een levende professie met al zijn wetenschappelijke zowel als sociale facetten.

Dat het daaraan tot in lengte van dagen moge voldoen.

M-t

Een blik in de toekomst.

„Panta rhei” Heraklitus

Het is niet zonder betekenis dat wij juist van deze grote denker enkele woorden aanhalen bij de bespreking van dit onderwerp. Heraklitus immers was de eerste Griekse wijsgeer die niet alleen meer zocht naar een verklaring van de wereld maar door wien het probleem van de mens binnen het wijsgerig onderzoeksterrein werd opgenomen. In markante bewoordingen geselt hij de veelweterij die de geest niet vormt en dikwijls belemmerend is voor het verkrijgen van een juist inzicht. Hij kwam, ongeveer 500 v. Chr., reeds tot de erkenning, welke thans door de moderne natuurwetenschappen weer volkomen wordt bevestigd, dat al het bestaande een voortdurend proces van verandering ondergaat. Volgens hem *be-staat* er op dit ogenblik zelfs geen tijdschrift voor tandheelkunde. Dit tijdschrift immers, als zelfstandig orgaan, is in wording. Het is bezig te *ont-staan*. Slechts als zodanig heeft het dan ook zin om een blik in de toekomst te slaan.

Wanneer wij ons afvragen, in welke richting zich dit tijdschrift dan zal moeten ontwikkelen, wanneer wij een beeld voor de toekomst (Grieks: *idea*) willen trachten te ontwerpen, dan zijn wij dus *idea-list*. Als zodanig stellen wij ons iets voor dat afwijkend is van hetgeen bestaat en thans wordt waargenomen. Het heeft een grote bekoring om zich op deze wijze in de toekomst te mogen verplaatsen en ik stel het bijzonder op prijs dat door de redactie deze opdracht juist aan mij werd gegeven, hoewel ik ervan doordrongen ben dat alles wat naar idealisme ruikt door velen niet geheel au sérieux genomen wordt en, juist in onze tijd, zelfs au ridicule wordt beschouwd. Het feit dat men zich in de redactie van een tijdschrift laat opnemen en zich daarbij verplicht om aan haar opbouw mee te werken, is in het sombere licht van hedendaags scepticisme op zichzelf reeds belachelijk. Voor de idealisten en de sceptici waag ik mij dus aan deze respectievelijk vanzelfsprekende en belachelijke opdracht.

De Ver. van Nederl. Tandartsen en het Ned. Tandh. Genootschap spreken in hun doelstelling over „het bevorderen der tandheelkunde”. In het ontwerp-statuten van het Maatschappij-rapport 1945 wordt gesproken over een „behartiging van de belangen der tandheelkunde”. In de handelingen van de groep Hut wordt geregeld gesproken over „het verheffen der tandheelkunde” en ook de Vereeniging „Tijdschrift voor Tandheelkunde” beoogt door het uitgeven van een tijdschrift „de tandheelkunde te bevorderen”.

Bevorderen, behartigen en verheffen!

Welke diepere betekenis moet men aan deze, toch niet gedachteloos neergeschreven of van elkaar overgenomen, woorden hechten? Onder bevorderen verstaat men in het algemeen een verhoging in rang, het

brengen op een hoger peil. Wanneer het de taak van ons tijdschrift zal zijn om de tandheelkunde op een hoger plan te brengen, dan ligt hierin een opdracht die alweer op de toekomst gericht is. Deze opdracht houdt in, dat het tijdschrift méér zal moeten bieden dan hetgeen slechts de tegenwoordige tijd te bieden geeft. Een tijdschrift dat „bevorderend” zal willen werken moet meer zijn dan een spiegel van de tijd. Wanneer het verheffend zal willen werken, moet het zich reeds thans weten te verplaatsen op een hoger plan in de toekomst, rekening houdend met Nederlandse verhoudingen, omdat het een Nederlands tijdschrift is. Dit houdt echter een zekere gerichtheid in en het is goed om zich hierop te bezinnen.

In een vorig artikel heb ik de tandheelkunde als wetenschap gezien in het licht van moderne wetenschappelijke inzichten. Tot zekere hoogte was dit nog een beperkte opdracht, omdat slechts geschreven werd over intern-wetenschappelijke problemen en omwentelingen. Dit zijn problemen die in hoofdzaak van belang zijn voor de wetenschap zelf. Zoals wij na 1880 in onze letterkunde kennis hebben gemaakt met het egocentrische „l'art pour l'art”-principe, zo wordt nog steeds veel wetenschap beoefend uitsluitend om en terwille van de wetenschap. Tot voor korte tijd stond men ook in ons land nog algemeen op het standpunt dat een wetenschappelijk werker zijn onderzoek behoorde te verrichten zonder zich te bekommeren over de sociale consequenties die daaraan verbonden zouden kunnen zijn. De wetenschap sloot zich in hooghartige afzondering op binnen de poorten van haar zelfbewustheid en ging waarschijnlijk zelfs trots op haar „ivory tower attitude”. Zij produceerde, door een steeds verder doorgevoerde specialisatie, een stijgend aantal mensen „who know everything about nothing”. Zij zag er geen kwaad in om in Maidenek ten behoeve van een rassenleer misdadige proeven met mensen te nemen teneinde een machtswil te dienen. Zij fabriceerde atoombommen en stelde de mogelijkheid van een bacteriën-oorlog in uitzicht zonder zich te bekommeren over een tot wanhoop gebrachte mensheid. Radiotoestellen werden in millioenen exemplaren over de wereld uitgestrooid zonder dat rekening werd gehouden met „de erkende euvelen van het vulgaire radiogebruik: het luisteren zonder aandacht, de beuzelachtige wispelturigheid, die het bedrijf tot morsen met klank en geest verlaagt” (Prof. H u i z i n g a). Zonder enige schroom publiceerde zij haar middelen en methoden ter voorkoming van geboorten door kunstmatige middelen en ook zonder het bewustzijn dat een *gedeeltelijke* beperking een besparing van geluk en maatschappelijk welzijn kan betekenen. Totdat, pas in 1935, E. C h a r l e s op grond van erfelijkheidsonderzoek en demografie berekende dat het uitsterven van de West-Europese mensenvoorraad slechts een kwestie van enkele generaties zou zijn. „Van de wetenschap, die de geboortebeperving technisch heeft geperfectionneerd en hygiënisch onschadelijk heeft gemaakt, kan niet zonder voorbehoud gezegd worden, daarmee haar functie tot heil van mensheid en cultuur onvoorwaardelijk te vervullen” (Prof. H u i z i n g a).

Dit alles, en nog oneindig veel meer, is het gevolg van het l'art pour l'art-principe in de wetenschap.

Reeds vóór, maar vooral dóór de oorlog is hierin veel veranderd en men kan thans overal waarnemen dat de wetenschap zich weer bewust begint te worden van haar culturele taak, gericht op een ideaal der gemeenschap. Dr. J. Huxley legde in woord en geschrift herhaaldelijk de klemtoon op het nieuwe sociale verantwoordelijkheidsbesef dat ieder wetenschappelijk werker behoort te bezitten. Prof. Dr. J. A. Rylie, hoogleraar voor de sociale geneeskunde in Oxford schreef naar aanleiding hiervan: „Een voorlopig handvest van rechten en plichten, opgesteld en rondgezonden bv. door het bestuur van de Royal Society (de oudste en meest geziene wetenschappelijke vereniging in Engeland — Br.) gewijzigd en aanvaard door de wetenschappelijke instanties in andere landen, besproken door alle wetenschappelijke organisaties en studenten, en tenslotte openbaar gemaakt, zou niet alleen als een historisch evenement van de eerste orde worden begroet, doch zou tevens in hoge mate het geschokte vertrouwen in de intelligentie en de vooruitzichten van de mens herstellen.”

In Engeland telt de Association of Scientific Workers reeds bijna 20.000 mannen en vrouwen die zich *bewust* zijn van de sociale strekking van hun wetenschappelijk werk.

Het maakt de indruk dat de tandheelkunde als wetenschap, evenals de geneeskunde, zich over de hierboven beschreven problemen geen al te grote zorgen behoeft te maken. De wetenschappelijke activiteit binnen al haar onderdelen is immers direct en uitsluitend gericht op het belang van de gemeenschap. Cariës- en parodontosebestrijding, orthodontische behandeling, kleuter- en schooltandheelkunde, ziekenfondswezen enz. enz. staan immers in het middelpunt der belangstelling. Wetenschappelijk werk uitsluitend terwille van de wetenschap komt in de tandheelkunde zo weinig voor, dat we direct geneigd zouden zijn om deze tak van wetenschap zonder bezwaar tot een culturele wetenschap, een wetenschap uitsluitend in het belang van de gemeenschap, te proclameren. Met een oppervlakkig optimisme zouden we geneigd zijn om de tandheelkunde een plaats aan te wijzen in de hoogste regionen van het wetenschappelijk werken, daar waar de wetenschap bewust en uitsluitend werkt in het belang der mensheid.

Dus: de tandheelkunde is een culturele wetenschap en een tandarts werkt bewust en uitsluitend allereerst in het belang van de gemeenschap.

Een ogenblik grijpen we terug naar het begin van dit artikel. Voor Heraklitus gold het „ken U zelve” als uitgangspunt van zijn denken. Laten wij de moed hebben om deze schone medaille met de woorden „werkers in culturele wetenschap”, die wij onszelf bijna hadden opgespeld, van haar keerzijde te beschouwen.

In grote getale hebben de Nederlandse tandartsen zich opge maakt om de Ivory Cross Expedition te bezoeken. Zij spannen zich in om met

veel moeite iets te begrijpen van de moeilijke wetenschappelijke artikelen die buitenlandse tijdschriften en dikwijls ook het Tijdschrift voor Tandheelkunde hen bieden. Wij volgden de cursus van Dr. Steiger in Utrecht. Met de moed der wanhoop slaan wij ons heen door enkele, zorgvuldig uitgekozen boeken uit de stroom van literatuur die ons wordt aangeboden.

Waartoe?

Het komt er thans op aan om even h eel oprecht te zijn.

Een enkeling zal uit het in woord of geschrift gebodene iets putten voor zijn zeer exclusieve praktijk. Voor de overgrote meerderheid geeft het naast een zekere verruiming van inzicht echter heel veel teleurstelling omdat het in de gewone dagelijkse praktijk niet uitvoerbaar is. Ik vraag mij thans af welk percentage van deze teleurstelling slechts te beschouwen is als een *persoonlijke* teleurstelling en hoeveel er dan tenslotte nog overblijft als waarlijk *culturele* teleurstelling. Het horlogermakerswerk (met alle beperkt-wetenschappelijke eerbied!) van Dr. Steiger moest ik in zijn geraffineerde uitwerking bewonderen maar het blijft naar de hedendaagse Nederlandse verhoudingen in hoge mate a-sociaal. En de Ivory-Cross Expedition was na-verwant aan de ivory-tower-attitude in de wetenschap. Niet voor Amerikaanse maar wel voor Nederlandse begrippen.

De sociale verhoudingen in het buitenland liggen zo volkomen anders dan in ons land. In Amerika, Zwitserland en vele andere landen werkt op iedere 2000 iwoners   en tandarts. Bij ons 1 op 6000. Is het een wonder dat wetenschappelijke mededelingen uit het buitenland op het sociaal verantwoordelijkheidsgevoel tegenover ons Nederlandse volk een teleurstellende indruk maken in culturele zin? Wij kunnen ons van deze teleurstelling bevrijden door ons, in de *allereerste* plaats en tot iedere prijs te willen opwerken tot het wetenschappelijk peil der buitenlandse tandheelkunde. We zullen dan voor enkele tientallen jaren het Nederlandse volk tandheelkundig aan zijn lot moeten overlaten, trekken ons weer terug binnen onze wetenschappelijke vesting, sluiten de poorten en leggen onze culturele medaille voorlopig achterin een donker laatje.

Een chirurg die achter de eerste linie van het front zijn lazaret primitief heeft ingericht zal zich echter gedurende deze diensttijd niet in de *eerste plaats* bekommeren over zijn wetenschappelijke lectuur. Hij bevindt zich in een noodtoestand, zal zich naar de omstandigheden schikken en zoveel mogelijk, zij het dan ook niet altijd zo goed mogelijk, afwerken en doorgeven. Ik ben ervan overtuigd dat ook de Nederlandse tandheelkunde zich in een dergelijke noodtoestand bevindt en dat het werk onzer tandartsen in deze dagen voor een groot deel te vergelijken is met het geploeter van de chirurg in oorlogstijd.

Volgens de „Mededelingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek” bevinden zich in Nederland thans ongeveer 1400.000 kinderen op de leeftijd van 6—13 jaar. Veel Nederlandse tandartsen verdiepen zich in talloze wetenschappelijke problemen maar hoeveel zijn er

werkelijk doordrongen van het feit dat zij persoonlijk verantwoordelijk zijn voor de tandheelkundige (ook orthodontische) verzorging van 900 dezer kinderen? Men leest in advertenties dikwijls „herhaalde” oproepingen voor een schooltandarts.

Men begrijpe mij goed. Het ligt met het voorgaande niet in mijn bedoeling om mijzelf op het verheven standpunt van de aanklager te plaatsen. De spreuk van het Delphisch orakel knaagt ook aan mijn ziel. Voor de prestaties van alle hooggeleerden die zich uitputten om ons wijzer te maken heb ik de grootste bewondering en ik zou dit niet graag willen missen. Maar daarnaast moet ik erkennen, dat er thans problemen zijn die een nóg grotere belangstelling vragen en nóg grotere bewondering heb ik voor degene die zich in dit opzicht van zijn culturele taak bewust is. Men kan zich hiervan niet afmaken met de opmerking dat dit problemen zijn van sociale aard waarmee het Tijdschrift voor Tandheelkunde zich niet in de eerste plaats behoeft te bemoeien omdat zij met de wetenschap als zodanig niets te maken hebben. Ook sociale tandheelkunde is, evenals sociale geneeskunde, een tak van wetenschap.

Ik heb getracht om een blik in de toekomst te werpen. Door mij in die toekomst op een hoger niveau te plaatsen heb ik geprobeerd om een richting aan te geven waarvan ook het Tijdschrift voor Tandheelkunde zich, meer dan tot nu toe, bewust dient te worden. Naast en door middel van het wetenschappelijk werk dient aandacht besteed te worden aan de culturele taak der tandheelkunde, aan het morele en sociale verantwoordelijkheidsbesef van hen die in deze wetenschap werken of haar uitoefenen.

De hoogste taak waar ieder tijdschrift, juist in onze tijd aan gebonden is, ligt in een bevordering van dit culturele verantwoordelijkheidsbesef. Dit versta ik onder „het bevorderen der tandheelkunde”. Wanneer de tandheelkunde zich wenst „te verheffen tot het niveau waarop zij recht heeft”, dan bedenke men hierbij dat dit niveau vanuit haar culturele sfeer iedere wetenschappelijke prestatie behoort te omvatten en te inspireren. Moge het Tijdschrift voor Tandheelkunde, hieraan in de toekomst haar medewerking kunnen verlenen en zich, in deze richting verder ontwikkelen.

R. W. BROEKMAN

Arnhem, Augustus 1947.